

Ideologie ontmoet economie

Private investeringen in Nederlands bos, natuur en landschap

Meer investeringen van burgers en bedrijven in bos, natuur en landschap. Dat is wat de overheid graag wil. Private investeringen komen echter nauwelijks van de grond, ondanks de vele verschillende initiatieven om deze te stimuleren. De vraag die we ons daarom moeten stellen, is of private financiering überhaupt wel toekomst heeft. Wageningen Universiteit deed daarom (voor het aantreden van het nieuwe kabinet) onderzoek naar de motieven van verschillende private partijen om wel of niet in bos, natuur en landschap te investeren.

— Marlie Vinken en Marjanke Hoogstra (Leerstoelgroep Bos- en natuurbeleid, Wageningen Universiteit)

> **INVESTERINGEN IN NATUUR**, landschap en bos zijn hard nodig, schrijft het Nationaal Groenfonds. Het grootste deel van de kosten (zo'n 70%) van de ontwikkeling en het beheer van bos, natuur en landschap wordt nu nog door de overheid (en dan met name het Rijk) opgebracht, maar deze zullen de komende jaren alleen maar minder worden. De "nieuwe lijn voor de toekomst" zou liggen bij investeringen door private partijen. De gedachte hierachter is simpel en berust op het principe dat diegenen die (direct of indirect) baat hebben bij groen, er ook aan mee zouden kunnen en moeten betalen. Het dilemma is echter dat veel partijen van bos, natuur en landschap kunnen profiteren zonder te betalen voor of bij te dragen aan de instandhouding ervan. Waarom zou je betalen voor iets waar je - zoveel je maar wilt - van kunt

profiteren zonder van het gebruik buiten gesloten te kunnen worden? Economen noemen dit het "free rider probleem". Velen zien de oplossing van dit probleem in de overheid. Als zij (een groot deel van) de verantwoordelijkheid voor bos, natuur en landschap op zich neemt, kan zij ervoor zorgen dat iedereen meebetaalt (bijv. via algemene belastingheffingen). Private investeringen in bos, natuur en landschap krijgen daarmee een vrijwillig karakter. En deze blijken, zoals de Task Force Financiering Landschap onder leiding van Rinnooy Kan al in 2008 concludeerde, ondanks alle inspanningen niet of nauwelijks van de grond te komen, ondanks de diverse initiatieven (zoals streekrekeningen, landschapsveilingen en groenfinanciering). Ook in de afgelopen jaren is dit niet veranderd.

Wel of niet investeren?

Om de vraag te beantwoorden of private financiering toekomst heeft, is onderzoek uitgevoerd naar de motieven van private partijen – van kleine particulieren als boeren en landgoedeigenaren tot grote bedrijven en institutionele instellingen als banken, verzekeraars en projectontwikkelaars – om wel of niet in bos, natuur en landschap te investeren. Immers, motieven vormen de beweegredenen van mensen om tot handelen (in dit geval, investeren) over te gaan. Pas als we weten wat partijen motiveert wel of niet te investeren, kunnen we bepalen of we met (mogelijk nieuwe) private investeringsvormen wel of niet op deze motieven kunnen inspelen.

Waarom wel investeren?

Uit het onderzoek is gebleken dat private investeerders vaak meerdere redenen hebben om in bos, natuur en landschap te investeren. Daarbij spelen ideologische (maatschappelijke) motieven een belangrijke rol. Dit gaat echter vaak samen met (een of meer) economische motieven. Zoals een van de geïnterviewden uitlegde, zullen mensen die alleen maar uit zijn op vermogensgroei niet snel investeren in natuur; anderzijds zullen mensen die puur investeren uit enthousiasme en de zakelijke kant van hun investering uit het oog verliezen, hoogstwaarschijnlijk in de problemen komen met de financiering.

Direct financieel rendement

Wat precies de zakelijke kant is, verschilt per investeerder. Traditioneel worden investeringen gedaan om direct financieel rendement uit het vermogen te halen. Hoewel het vaak niet om hoge rendementen gaat, bleek uit de interviews dat voor een aantal investeerders de te verkrijgen inkomsten uit de investeringen toch een belangrijke reden zijn om te investeren. Het gaat dan om inkomsten uit de exploitatie van bos en natuur (zoals houtverkoop en recreatie-inkomsten), om belastingvoordelen en/of om inkomsten in de vorm van subsidies van de overheid. Ook is (natuur)grond redelijk waardevast. Deze directe financiële voordelen zijn met name belangrijk voor grondeigenaren zoals projectontwikkelaars, boeren en landgoedeigenaren.

Indirect financieel rendement

In de afgelopen jaren zijn ook andere zakelijke motieven belangrijk geworden. Zo bleken vooral investeringen als onderdeel van andere investeringen (zoals rood voor groen) zeer interessant. Maar ook aspecten als het verbeteren van het imago, het bereiken van potentiële klanten, het verbeteren van netwerken of het versterken van een zakenrelatie worden steeds belangrijker als motief om in Nederlandse natuur te investeren. Uit de interviews blijkt wel dat investeren in bos, natuur en landschap slechts een van de mogelijke opties is om dit te bereiken en dat deze optie moet concurreren met andere maatschappelijk verantwoorde investeringen, zoals in de plaatselijke voetbalclub. Bos, natuur en landschap lijken vooral aantrekkelijk voor burgers en bedrijfsleven die al op een of andere manier betrokken zijn bij dit onderwerp. Zo investeren met name die bedrijven die ofwel een positieve link zien met natuur (bijvoorbeeld recreatieondernemingen of zorgverzekeringsmaatschappijen) of een negatieve link doordat zij op een of andere manier de natuur schade berokkenen (bijvoor-

beeld door hun CO₂ uitstoot) en hiervoor willen compenseren.

Ideologische motieven

Tenslotte blijken ideologische motieven erg belangrijk te zijn als het gaat om investeringen in bos, natuur en landschap. Het gaat hierbij om een combinatie van altruïstische en egoïstische motieven. Enerzijds zijn private partijen bereid te investeren omdat ze het zelf belangrijk vinden dat bos, natuur en landschap in het algemeen of een specifiek gebied in het bijzonder blijft bestaan. Anderzijds investeren private partijen omdat zij er waarde aan hechten dat anderen nu of latere generaties in de toekomst gebruik kunnen maken van en/of genieten kunnen van bos, natuur en landschap.

Waarom niet investeren?

Uit de interviews met partijen die (nog) niet investeren blijkt dat als het gaat om motieven om niet in bos, natuur en landschap te investeren, er twee groepen te onderscheiden zijn, namelijk partijen “die wel kunnen, maar niet willen” en partijen “die wel willen, maar niet kunnen”.

Wel kunnen, niet willen

Deze partijen hebben vaak voldoende vermogen om te investeren maar doen dit niet omdat de directe financiële rendementen te laag zijn (of zelfs ontbreken) of omdat er teveel onzekerheid is over mogelijke toekomstige rendementen. Zo werd bijvoorbeeld door verschillende investeerders opgemerkt dat het concept ‘rood voor groen’ niet meer werkt nu de huizenmarkt is ingezakt: geen nieuw rood betekent ook geen nieuw groen. Ook het feit dat Nederland niet echt geschikt is voor CO₂-compensatie wegens ruimtegebrek, hoge grondprijzen en de lage snelheid van CO₂-opslag van Nederlandse bossen in verhouding tot tropische bossen, werd door een aantal investeerders genoemd als barrière. Zeker bij de aanwezigheid van andere maatschappelijk verantwoorde en meer rendabele opties tot investeren, verliest (Nederlands) groen het dan al snel.

Wel willen, niet kunnen

Deze partijen zouden graag willen investeren, maar dit is niet mogelijk (of wordt als onmogelijk ervaren). De redenen hiervoor lopen sterk uiteen. Voor sommige partijen is de investering te hoog en ontbreekt het geld. Andere partijen hebben geld maar hen ontbreekt het aan kennis. Daarnaast zijn er nog partijen die wel willen investeren, maar geconfronteerd worden met weerstand vanuit de omgeving (bijvoorbeeld bij de aanleg van nieuwe landgoederen), of met bureaucratische barrières (zoals de lange tijd die het soms kost om toestemming te krijgen nieuwe natuur te realiseren).

Conclusie

Heeft private financiering van bos, natuur en landschap toekomst? Zeker nu de overheid zich steeds meer terugtrekt (zo wordt de komende jaren de groenfinanciering afgebouwd) een belangrijke vraag voor de toekomst van het Nederlandse bos, natuur en landschap.

Vanuit zakelijk oogpunt liggen er (ook met een terugtrekkende overheid) nog steeds kansen in een meer bedrijfseconomische benadering van bos, natuur en landschap. Investeren in maatschappelijk verantwoorde projecten is interessant voor private partijen – ook in tijden van economische crisis. Juist nu zetten bedrijven bakens uit voor de toekomst en wordt duurzaamheid, vanuit concurrentieoogpunt, steeds belangrijker. Maar zoals uit dit onderzoek duidelijk blijkt, blijft rentabiliteit een grote rol spelen. Willen we meer private investeringen in bos, natuur en landschap, dan zal op beide aspecten moeten worden ingezet. Maar naast directe financiële rendementen moeten indirecte financiële rendementen (zoals het versterken van een zakenrelatie en het bereiken van potentiële klanten), niet worden onderschat. In het aantrekken van private financiering is het belangrijk dat aantrekkelijke investeringsvormen worden gecreëerd waarbij wordt ingespeeld op de motieven van investeerders. En dit vraagt om maatwerk: grondeigenaren investeren doorgaans vanuit andere beweegredenen dan niet-grondeigenaren en grote bedrijven met invloedrijke aandeelhouders en topmanagers gedragen zich anders dan kleine particulieren zoals boeren en landgoedeigenaren. Actie zal, nu het nieuw kabinet steeds minder financiële faciliteiten biedt, vooral vanuit de aanbodkant moeten komen. Dat wil zeggen vanuit de sector zelf en vanuit intermediairs, waaronder bijvoorbeeld banken, verzekeraars en energiebedrijven die klanten de mogelijkheid willen bieden via hen een bijdrage te leveren aan natuur.

Maar investeringen in bos, natuur en landschap moeten concurreren met andere duurzame projecten en maatschappelijke doelen die soms ook nog eens economisch interessant(er) zijn. De vraag rijst dan: wat heeft een investering in landschap, natuur en bos wat een andere duurzame investering niet heeft? Het ‘tastbare’ en ‘blijvende’ karakter van groen is hetgeen wat de huidige investeerder aantrekt. En daar moeten investeringsvormen in bos, natuur en landschap sterk op inspelen en zich zo onderscheiden van andere duurzame investeringen.<

Marjanke Hoogstra, marjanke.hoogstra@wur.nl

Groene financiering

Bij groene financiering wordt gebruik gemaakt van de Regeling Groenprojecten 2005 van het Ministerie van VROM, ook wel bekend als de ‘fiscale groenregeling’. Als een natuurproject aan de gestelde voorwaarden voldoet, dan kan men in aanmerking komen voor financiering tegen een lagere rente dan de gewone marktrente. Dit is een ‘groene’ rente.